

**Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. В. Г. Короленка**

**ПУБЛІЧНІ
БІБЛІОТЕКИ ОБЛАСТІ:
трансформаційні
процеси в умовах
децентралізації та роль
проектних ініціатив**

*Матеріали засідання
обласної школи керівника*

29 листопада 2018 року

**Чернігів
2019**

Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. В. Г. Короленка

**ПУБЛІЧНІ БІБЛІОТЕКИ ОБЛАСТІ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ
В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА РОЛЬ
ПРОЕКТНИХ ІНІЦІАТИВ**

Матеріали засідання обласної школи керівника

29 листопада 2018 року

Чернігів

2019

Публічні бібліотеки області: трансформаційні процеси в умовах децентралізації та роль проектних ініціатив : матеріали засід. обл. шк. керівника, 29 листоп. 2018 р. – Чернігів, 2019. – 40 с.

До збірника ввійшли доповіді та виступи, подані учасниками засідання обласної школи керівника «Публічні бібліотеки області: трансформаційні процеси в умовах децентралізації та роль проектних ініціатив», яке відбулося 29 листопада 2018 року в читальній залі Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка за участю бібліотечних фахівців області.

За якість поданих матеріалів відповідають автори.

Виробничо-практичне видання

Публічні бібліотеки області:
трансформаційні процеси в умовах децентралізації
та роль проектних ініціатив
*Матеріали засідання обласної школи керівника
29 листопада 2018 року*

© Чернігівська ОУНБ
ім. В. Г. Короленка, 2018
© Автори статей, 2018

ЗМІСТ

Мальована А. М.

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК ПОЛЬЩІ: ДОСВІД У РАМКАХ
ВІЗИТУ «РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ, ДІЯЛЬНІСТЬ І РІЗНОСТОРОННІЙ
РОЗВИТОК БІБЛІОТЕК НА ФОНІ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЛЬЩІ».....5

Притиковська Л. М.

ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ БІБЛІОТЕК: ТРАДИЦІЇ ТА
ІННОВАЦІЇ14

Вечерська Г. М.

ДИТЯЧІ БІБЛІОТЕКИ РЕГІОНУ В 2019 РОЦІ: ПЕРСПЕКТИВИ
ПЛАНУВАННЯ.....23

Латамарчук М. О.

LIBRARY ART CENTER: СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО
ТА БІБЛІОТЕКА.....26

Шурубенко О. Ф.

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНИХ
БІБЛІОТЕК.....28

Янголь І. М.

ПРІОРИТЕТИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ БІБЛІОТЕК КУЛИКІВСЬКОЇ ЦБС:
ВИДАТНІ ОСОБИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЧАСУ.....36

Єкименко О. Є.

ГРОМАДСЬКИЙ БЮДЖЕТ: ВІД ІДЕЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ.....38

Коса Н. С.

УЧАСТЬ БІБЛІОТЕК ЧЕРНІГІВСЬКОГО РАЙОНУ У ВИДАВНИЧІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ.....39

*Мальована А. М.,
заступник директора з наукової та інноваційної діяльності
Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка*

**ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК ПОЛЬЩІ: ДОСВІД У РАМКАХ
ВІЗИТУ «РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ, ДІЯЛЬНІСТЬ І РІЗНОСТОРОННІЙ
РОЗВИТОК БІБЛІОТЕК НА ФОНІ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ У ПОЛЬЩІ»**

З 3 по 9 червня чернігівська делегація перебувала в Сілезькому воєводстві Республіки Польща з навчальним візитом *«Розвиток культури, діяльність і різносторонній розвиток бібліотек на фоні реформи місцевого самоврядування у Польщі»*. Навчальний візит фінансувався в рамках програми Study Tours to Poland, котрий реалізує Фонд «Лідери змін» з коштів Польсько-американського фонду свободи.

Організаторами візиту від української сторони виступили: Департамент культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської облдержадміністрації; ГО «Чернігівське обласне відділення УБА»; Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка за участі Чернігівського Центру розвитку місцевого самоврядування.

Склад делегації був обумовлений основною метою навчальної поїздки – перейняти досвід розвитку закладів культури в умовах місцевого самоврядування, яке було відновлене в Польщі у 1989 р., та втілювати його на теренах Чернігівської області. Чернігівщину представляли працівники Департаменту культури і туризму, національностей та релігій, Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка, Чернігівського Центру розвитку місцевого самоврядування, органів місцевого самоврядування та бібліотекарі Іванівської, Вертіївської, Кіптівської, Носівської ОТГ, начальник відділу освіти, культури і туризму Корюківської районної адміністрації, керівники Новгород-Сіверської міської бібліотеки, Куликівської ЦБС, Ріпкинської районної бібліотеки, провідний методист Бахмацької ЦБС.

Програма візиту передбачала роботу за трьома напрямками: ознайомлення з функціонуванням місцевого самоврядування та управлінням культурою; роботою бібліотек; співпрацею з громадськими організаціями та розвитком туризму.

Як розповів начальник відділу культури та промоції міста Глівіце Павел Шашель, відділи культури у своїй діяльності керуються законами про місцеве самоврядування у гмінах (відповідно до якого в гміні має бути одна гмінна бібліотека з філіями у кожному селі; до завдань гміни входить забезпечення функціонування бібліотеки: кошти на утримання приміщення, поповнення фондів і діяльність). Якщо гміна хоче реорганізувати бібліотеку, перевести в інше приміщення – обов'язкова консультація з профспілками та Об'єднанням бібліотекарів Польщі. До функцій органів місцевого самоврядування у сфері культури, крім створення та забезпечення власних закладів культури, входить співпраця з громадськими організаціями. Зокрема, відділи культури фінансують громадські організації, які на конкурсній основі відбираються для проведення заходів. Щорічно діячі культури, громадські організації мотивуються нагородами міського голови за мистецькі досягнення, охорону пам'яток. Так, з 1992 року премію міського голови Глівіце отримали 158 осіб та організацій.

Заклади культури відповідно до Закону «Про організацію та реалізацію культурної діяльності» (1991 р.) є юридичними особами, що дає їм право брати участь у проектах Європейського Союзу та бути занесеними до Реєстру закладів культури. Органи місцевого самоврядування (міські, сільські ради) ухвалюють рішення про створення закладів культури, приймають Статут, затверджують бюджет, виділяють дотації. Керівники закладів культури призначаються та підпорядковуються міським чи сільським головам (війтам). Лише в окремих випадках – на конкурсній основі. Кандидат на п'ятирічну каденцію представляє програму діяльності закладу, куди входять якісні показники діяльності та необхідні кошти. У разі нереалізації програми діяльності директору загрожує розірвання контракту. У разі недостатнього фінансування програми, керівник має право подати заяву до трудового суду.

Проте у більшості випадків, як зазначив Павел Сташель, усі проблеми вирішуються шляхом діалогу.

Більш детально зупинюся на проектній діяльності бібліотек, тих проектах, які мені найбільше запам'яталися.

Міська публічна бібліотека гміни Міколув. Бібліотека є закладом культури місцевого самоврядування та входить до складу загальнодержавної бібліотечної мережі. Служить розвитку і задоволенню освітніх, інформаційних і культурних потреб громади міста. Має статус юридичної особи і фінансуються з бюджету міста, власних доходів та інших джерел, здійснює фінансову діяльність на принципах, що стосуються закладів культури.

Бібліотекою керує директор, який представляє установу і відповідає за неї. Дорадчим органом директора є Колегія. Сфера обов'язків і компетенцій директора та Колегії, а також організаційна структура міської публічної бібліотеки визначені у Статуті, розробленому директором установи та погодженому з гміною Міколув, профспілковими організаціями та Товариством польських бібліотекарів.

Як розповіла директор бібліотеки Божена Холечек, у 2006–2009 рр. був реалізований проект «Адаптація кінотеатру Adria для потреб бібліотеки, кіно та малої камерної сцени». Загальна вартість проекту – понад 4 млн злотих: 3 422 223,88 злотих – з Європейського фонду регіонального розвитку, 200 000 злотих – з Міністерства культури та національної спадщини, решту коштів виділила мерія.

До 2009 року бібліотека мала затісне приміщення як для розміщення фондів, так і для проведення заходів, а кінотеатр був обладнаний застарілою апаратурою та втратив свого відвідувача. Директор подала ідею, яку підтримала міська рада, оскільки відповідно до Закону про бібліотеки, бібліотеки можуть об'єднуватися з іншими закладами культури. Площа нового об'єкту складає 915,1 м². Головний читальний зал також відіграє роль кінотеатру та невеликої камерної сцени. Дизайн залу – це поєднання традицій та сучасності. Унікальний клімат отримано завдяки класичним стилізованим

бібліотечним меблям. Ідеальним доповненням є освітлення, фортепіано на сцені та картини польських живописців. Атмосфера стилізованого інтер'єру ідеально збігається з кіноекраном та сучасним комп'ютерним, проекційним та звуковим обладнанням.

До складу бібліотеки входять: центральна бібліотека, 7 бібліотечних філій, бібліотечний пункт. Бібліотека має універсальний характер з вільним доступом до полиць. У штаті закладу – 22,75 штатних одиниць, 15,25 бібліотекаря, 3 адміністрації, 1 ІТ-спеціаліст, 3,5 одиниці обслуговуючого персоналу (проект дозволив розширити штат на 7 штатних одиниць, 8 робочих місць). Усі бібліотечні процеси комп'ютеризовані. На комп'ютеризацію бібліотеки мерією міста було виділено 1 млн злотих.

Центральний каталог колекцій працює з 2010 р. Читачі можуть замовити книги, журнали, мультимедійні колекції через ОРАС (Публічний каталог інтернет доступу). Бібліотека працює з Автоматизованою бібліотечно-інформаційною системою PROLIB, яка забезпечує комплексну підтримку модулів: комплектування, каталогізація, адміністрування, спільне використання, облік читачів, статистика. З 2013 року розпочато оцифрування колекцій.

Серед переваг бібліотеки директор зазначила: гарне розташування; адаптоване для людей з обмеженими можливостями приміщення; освічений бібліотечний персонал; соціокультурні заходи для різних вікових груп та осіб з різноманітними інтересами; безкоштовний доступ до комп'ютерів та Інтернету; гарний імідж бібліотеки в суспільстві.

Прикладом грантової діяльності є краєзнавчий проект «Від приготування їжі до архівів чи історій із шухляди» (2016 р.), реалізований філією бібліотеки в Буякуві у співпраці з Фондом КАРТА. 30 000 злотих було отримано з програми Міністерства культури та національної спадщини. Крім формування почуття єдності мешканців Миколува та його околиць, метою проекту було активізувати громадськість навколо публічної бібліотеки як важливого культурного закладу та посилення ролі публічної бібліотеки як місця інтеграції життя місцевої

громади. Підсумком стало видання книги «Кулінарні архіви. Традиційні рецепти мешканців Миколува та його околиць».

Бібліотека проводить культурні, освітні та рекламні заходи бібліотеки у 2010–2018 роках. Ця діяльність здійснюється у співпраці з громадськими організаціями та іншими установами. Цикл заходів реалізується в рамках Академії особистого розвитку для дорослих, ідея якої полягає у самовдосконаленні, самовираженні, добрих відносинах з навколишнім середовищем. Серед них: «Розмовляємо про Верхню Сілезію» – серія краєзнавчих зустрічей з письменниками та журналістами; зустрічі з психологами на теми: як бути хорошими батьками, література і психологія (дискусійний клуб для вчителів, бібліотекарів, батьків про читання молоді та використання бібліотерапії як форми лікувальної допомоги, спрямованої на підтримку розвитку ментального, емоційного, морального, духовного і соціального здоров'я молоді); зустрічі для ділових жінок; літературне кафе для пенсіонерів; е-діти – зустрічі для батьків задля запобігання комп'ютерної залежності у дітей; зустрічі з місцевими мандрівниками; лекції з ботаніки, філософії, астрономії; курси з вивчення німецької та англійської мови; тренінги з комп'ютерної грамотності.

З 2015 р. у бібліотеці працюють курси дистанційного навчання. Серед тем курсів: техніка швидкого читання, як покращити пам'ять та ін.

Різноманітні заходи проводяться в рамках Академії особистого розвитку для дітей та молоді: ведеться співпраця з батьками, організаціями та установами в галузі анімації дитячого читання; тематичні лекції для дітей; семінари для молоді з журналістики, кіно, фотографії, самопрезентації, спілкування; семінари для учнів молодших класів, організовані Центром молодіжної кар'єри та бібліотекою з популяризації професії бібліотекаря; зустрічі з поліцейськими з питань безпеки тощо.

Бібліотекою проводяться масштабні акції («Польща читає дітям», «Ніч у бібліотеці») та конкурси для дорослих і дітей. Для бібліотекарів

організуються семінари та конференції. Забезпечена установа найсучаснішим обладнанням для проведення міжнародних конференцій.

Мала камерна сцена у бібліотеці використовується для концертів відомих виконавців та музичних прослуховувань, театральних вистав. І, звичайно ж, бібліотека функціонує як кінотеатр, у якому демонструються вітчизняні та закордонні фільми для дітей, підлітків та дорослих.

Бібліотека реалізує соціальні проекти: тут можна заповнити та роздрукувати декларації; щочетверга для жителів Міколува доступні безкоштовні юридичні консультації. Для хворих, інвалідів, пенсіонерів бібліотека надає послуги з бронювання книг телефоном, ведеться постійна співпраця з Центром для людей з обмеженими можливостями, Будинком милосердя, відділом догляду та лікування (два рази на тиждень працівник бібліотеки відвідує жителів відділу і читає вголос вибрані книги, пресу). Часто бібліотека виступає партнером у проектах, що реалізуються неурядовими громадськими організаціями, які працюють з хворими, інвалідами, літніми людьми та іншими незахищеними верствами населення.

Бібліотека займається видавничою діяльністю.

Відвідали ми *міську публічну бібліотеку у Глівіце*, родзинкою якої є «Бібліофорум» – філія у торговельному центрі «Форум». Це третя бібліотека у Польщі на території торговельного центру площею 154 м², в якій до послуг відвідувачів, крім книг, мандруючі меблі та креативні заходи, безкоштовний доступ до комп'ютерів, Інтернету, відео- та аудіоматеріалів. Як зазначила директор бібліотеки Богна Добраковська, зазвичай відвідують цю філію чоловіки та діти. Крім філії у торговельному центрі, міська публічна бібліотека у Глівіце має центральну бібліотеку та 17 філій, 7 з яких – дитячі, 3 – спеціальні читальні зали: науковий, преси та музичний.

Повернути книгу до бібліотеки користувачі мають змогу в будь-якій філії. За адресою книга повернеться автобусом. А в центральній бібліотеці за допомогою спеціального пристрою, вмонтованого в стіну, ця послуга доступна цілодобово. Як зазначила пані директорка, книговидача в бібліотеці

зменшується, проте відвідування збільшується завдяки різноманітним заходам: мистецьким майстерням, іграм, зустрічам з мандрівниками, навчанням, зустрічам та заняттям для людей похилого віку, спеціальним заходам для дітей та молоді (зокрема з робототехніки), літературним та дискусійним клубам, вернісажам та виставкам, акціям. Бібліотека співпрацює з понад 100 партнерами, серед них: спортивні та мистецькі клуби, навчальні заклади та заклади культури, громадські організації тощо.

Методом опитування вивчаються потреби місцевих жителів і обов'язково враховуються при плануванні роботи. Тому, як неодноразово зазначалося впродовж візиту багатьма нашими співрозмовниками, ініціатива йде знизу, а підтримка забезпечується зверху.

Багато уваги приділяється рекламі та промоції міської публічної бібліотеки в Глівіце. У трьох точках міста розташовані відкриті книжкові полиці для прийому книг; використовуються QR-коди; створено карту-ростовку книжок для дітей; за допомогою мерії друкуються плакати та містом курсує рейсовий автобус з логотипом бібліотеки. Працівниками бібліотеки розроблено книгу про фізичний розвиток дитини від народження і до 6 років та як долучати дитину до читання та культурного розвитку. Це видання надається безкоштовно батькам, які реєструють дитину в Управлінні реєстрації громадянського стану. Популяризував бібліотеку і проект, у якому працівники бібліотеки на фото перетілювалися в образи улюблених літературних героїв, за якими потрібно було вгадати твір. Біля центральної бібліотеки ми побачили пристрій, на якому можна послухати фрагмент поетичного, прозового чи музичного твору, а щоб прочитати чи прослухати його повністю слід звернутися до бібліотеки.

Люди похилого віку мають змогу замовити книгу телефоном; підвозять книги booktruck у місця, віддалені від бібліотек.

Усі ці проекти фінансуються мерією міста та Міністерством культури і національної спадщини.

Популяризується бібліотека також через ЗМІ, сайт, що оновлюється та удосконалюється кожні 3–4 роки, соціальні мережі.

Цікавим, на мою думку, є проект «Дамо світу форму», реалізований Міською публічною бібліотекою в Глівіце з нагоди 110-ї річниці від дня смерті польського поета, драматурга, живописця, дизайнера меблів та інтер'єрів Станіслава Виспянського. Проект реалізовано спільно з українськими установами в містах Львів, Одеса, Вінниця, Тернопіль та ін. Завдання проекту:

- поширення польської культури, особливо серед українських дітей та молоді;
- встановлення довгострокового співробітництва між польськими та українськими установами;
- співпраця та підтримка українських та польських вчителів, бібліотекарів та культурних лідерів;
- розробка інструментів та навчальних матеріалів, що дозволяють проводити нові цікаві заходи, що сприяють поширенню культури та художньої освіти.

Складові елементи проекту:

- настільна гра «Виспянський під мікроскопом»;
- веб-сторінка для зберігання розроблених матеріалів та документації перебігу проекту;
- сценарії занять про життя та творчість Станіслава Виспянського;
- вистава;
- навчальні візити;
- конкурси.

Приголомшливе враження в учасників візиту викликала надсучасна установа у Катовіце – *Науково-інформаційний центр та Академічна бібліотека (CINiBA)*. Це спільна бібліотека двох Катовіцьких університетів: університету економіки та університету Сілезії. Проект Науково-інформаційного центру та Академічної бібліотеки був реалізований у 2008–2012 роках завдяки співфінансуванню Європейського Союзу з Європейського фонду регіонального розвитку за регіональною операційною програмою Сілезького воєводства на 2007–2013 роки. Проект також фінансувався з бюджету самоврядування

Сілезького воєводства, міста Катовіце, Міністерства науки і вищої освіти, Економічного університету та Університету Сілезії в Катовіце.

CINiBA є так званою гібридною бібліотекою, в якій всі типи документів доступні одночасно, незалежно від типу носія даних: книги, журнали, бази даних, електронні тексти, аудіовізуальні матеріали, мультимедіа, і колекції, адаптовані до потреб особливих груп користувачів (наприклад, інвалідів). Читачі CINiBA користуються тисячею томів книг і журналів, зокрема близько 340 тисячами книг у зонах з вільним доступом; терміналами і комп'ютерами з доступом до електронних колекцій; автоматизованими машинами для самообслуговування (Self Check); пристроєм, який дозволяє повернення книг в будь-який час (24 години); конференц-залом для групової роботи; зонами відпочинку; Інтернетом; виставковими та дидактичними кімнатами; безкоштовним доступом до світових професійних ресурсів знань.

Загальна площа – 13 260,49 м², корисна площа – 12 273,40 м². Вартість проекту складає 79 453 600,00 злотих (близько 20 млн доларів), кошти Європейського фонду регіонального розвитку складають 52 828 698,64 злотих.

Крім того, у рамках програми учасники делегації побували в сучасних інтерактивних закладах: Музеї Сілезьких Повстань у Свентохловіце та Центрі Документації Депортації верхньосілезійців до СРСР у 1945 році в Радзьонкуві. Також випала можливість ознайомитися з розвитком культури у сільській гміні на прикладі роботи Палацу колективу пісні і танцю «Сілезія» у Кошенчіні. Колектив є закладом культури, тобто юридичною особою, і розміщується у палаці 17 ст. Крім того, що тут проходять репетиції та концерти колективу, у палаці є готельні номери та ресторан.

Заклади культури у Республіці Польща фінансуються з місцевих, державних бюджетів, а також мають змогу брати участь у грантових проектах Європейського Союзу, які підтримуються органами місцевого самоврядування. До розвитку галузі культури активно долучаються громадські організації, які мають змогу фінансуватися з місцевих бюджетів. До всіх закладів культури у

Польщі застосовується господарський підхід, який дозволяє задовольняти потреби місцевих жителів та розвиватися відповідно до європейських стандартів.

*Притиковська Л. М.,
головний бібліотекар НМВ*

Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка

ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ БІБЛІОТЕК: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

Вміло і правильно складений річний план роботи – запорука успішної діяльності бібліотеки протягом усього року. В ньому відображаються основні функції та напрямки організації роботи бібліотеки як інформаційного, освітнього і культурного центру. Коли плануватимете роботу на 2019 рік, зверніть увагу на **загальнодержавні спрямування та знаменні дати**, а саме:

- 2019 рік за домовленістю Президента України та Федерального канцлера Австрії оголошено роком української культури в Австрії;
- 2019 рік оголошено роком Китаю в Україні;
- період від 2018 до 2027 р. згідно з Указом Президента України – Десятиріччя української мови;
- Генеральна Асамблея ООН проголосила 2019 Міжнародним роком мов корінних народів, щоб привернути увагу до гострої проблеми втрати цих мов;
- Сейм Польщі оголосив 2019 рік роком українки Анни Валентинович, діячки руху Солідарность.

Зверніть увагу на **постанови Верховної Ради України** про відзначення у 2019 році на державному рівні:

- 100-річчя проголошення Акта злуки Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки та проведення Всеукраїнської естафети єднання;
- 200-річчя від дня народження П. Куліша.

Набувають чинності **проекти постанов Верховної Ради України:**

- про відзначення 380-річчя від дня народження Івана Мазепи (20 березня 2019 року);

- про відзначення 75-ї річниці створення Української Головної Визвольної Ради (липень 2019 року);

- про відзначення 150-річчя з дня народження блаженного священномученика Климентія Шептицького (17 листопада 2019 року);

- про відзначення 30-річчя з дня виведення військ з Афганістану;

- про відзначення на державному рівні 75-ої річниці початку примусового виселення українців з Лемківщини, Любачівщини, Надсяння, Підляшшя, Холмщини та Західної Бойківщини в 1944–1951 рр.;

- про відзначення 110-річчя з дня народження видатного українського поета та культурного діяча Богдана-Ігоря Антонича;

- про відзначення 70-річчя з дня народження Володимира Івасюка.

Продовжує діяти «План заходів із вшанування подвигу учасників Революції Гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні на період до 2020 року», затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2017 р. № 574-р.

Основні дати, що відзначаються в державі:

22 січня – День Соборності України

29 січня – День пам'яті героїв Крут

20 лютого – День Героїв Небесної Сотні

26 квітня – День Чорнобильської трагедії

8 травня – День пам'яті та примирення

9 травня – День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні

12 травня – День матері

24 травня – День слов'янської культури і писемності

1 червня – День захисту дітей

28 червня – День Конституції України

23 серпня – День Прапора

- 24 серпня – День Незалежності України
- 30 вересня – Всеукраїнський день бібліотек
- 14 жовтня – День захисника України
- 9 листопада – День української писемності та мови; День працівників культури та аматорів народного мистецтва
- 22 листопада – День Гідності і Свободи
- 22 листопада – День пам'яті жертв голодоморів
- 6 грудня – День Збройних сил України
- 10 грудня – День прав людини

Письменники-ювіляри 2019 року:

- 250 років від дня народження **Івана Петровича Котляревського**
- 210 років від дня народження **Миколи Васильовича Гоголя**
- 205 років від дня народження **Тараса Григоровича Шевченка**
- 185 років від дня народження **Степана Васильовича Руданського**
- 150 років від дня народження **Михайла Обачного (Михайла Петровича Косача)**
- 155 років від дня народження **Михайла Михайловича Коцюбинського**
- 140 років від дня народження **Степана Васильовича Васильченка**
- 130 років від дня народження **Остапа Вишні (Павла Михайловича Губенка)**
- 125 років від дня народження **Олександра Петровича Довженка**
- 125 років від дня народження **Василя Михайловича Еллана-Блакитного**
- 95 років від дня народження **Павла Архиповича Загребельного**
- 90 років від дня народження **Дмитра Васильовича Павличка**
- 90 років від дня народження **Юрія Михайловича Мушкетика**
- 80 років від дня народження **Володимира Григоровича Дрозда**

Зарубіжні письменники:

- 455 років від дня народження **Вільяма Шекспіра**
- 270 років від дня народження **Йоганна Вольфганга Гете**

- 230 років від дня народження **Джеймса Фенімора Купера**
- 260 років від дня народження **Роберта Бернса**
- 210 років від дня народження **Едгара Аллана По**
- 160 років від дня народження **Артура Конан Дойла**
- 120 років від дня народження **Ернеста Хемінгуея**
- 100 років від дня народження **Джерома Девіда Селінджера**

Ювілеї видатних українців:

- 200 років від дня народження **Григорія Павловича Галагана** (уродженець с. Сокиринці Срібнянського району)
- 170 років від дня народження **Івана Григоровича Рашевського**, одного із засновників Чернігівської громадської бібліотеки (нині ОУНБ ім. В. Г. Короленка)
- 125 років від дня народження **Романа Степановича Бжеського**, українського державного діяча доби УНР, дослідника української історії (уродженець м. Ніжин)
- 110 років від дня народження **Степана Андрійовича Бандери**
- 95 років від дня народження **Сергія Йосиповича Параджанова**

Нестандартні події та дати:

- 14 лютого – Міжнародний день дарування книг
- 20 лютого – Всесвітній день соціальної справедливості
- 20 березня – Міжнародний день щастя
- 07 квітня – Всесвітній день здоров'я
- 16 травня (третій четвер травня) – День вишиванки
- 16 вересня – Всенародний день батька

Головною умовою успішної діяльності сучасної бібліотеки є її готовність до інновацій. У бібліотеках уже розпочався інноваційний рух, мета якого – оновлення змісту й методів роботи та управління, що дозволить змінити на краще якість бібліотечної справи. Отже, інновації у бібліотеці – це оригінальні нестандартні ідеї, методики, проекти, що виходять за межі традиційних форм і відповідають сучасним потребам користувачів. Важливість бібліотечних

інновацій у їх позитивному впливі на якість обслуговування користувачів беззаперечно. Головним завданням бібліотек завжди була популяризація книги і читання. Захопити людину читанням – завдання непросте. Масова робота – один зі шляхів досягнення цієї мети бібліотекою. Статистика доводить, що читання книг сьогодні не надто популярне заняття, яке не належить і до родинних традицій. Тому відновлення інтересу до читання є нагальною необхідністю. Впровадження в практичну діяльність поруч з традиційними інноваційних форм масової роботи – запорука успіху бібліотеки, а отже й залучення до бібліотеки нових користувачів.

Останнім часом популярності набуває **проект «Ніч у бібліотеці»**. Його суть полягає в тому, щоб показати читачам бібліотеку такою, якою вони її ще не бачили. У напівтемряві під таємничу музику, з одним лише ліхтарем, гостей зустрічають бібліотекарі – провідники по темних коридорах і відділах, розповідають цікаві (або містичні) історії з життя письменників. Читачі можуть відвідати книгосховище, ознайомитися з рідкісними й цінними книгами, відповісти на запитання вікторини. У кожному відділі чи фойє передбачається своя програма. Потім всі збираються у читальному залі бібліотеки, де можна демонструвати фільми в дусі тематики проекту, презентувати книги.

Акція **«Літня альтанка з книгою», «Бібліотека під зеленими вітрилами»** – розв’язання актуальної проблеми активного та корисного читання дітей і підлітків влітку. Такі заходи дають можливість на свіжому повітрі, на майданчиках біля бібліотеки почитати дітям вголос кращі твори української та світової літератури, обговорити їх. Після прочитаного діти малюють свої враження на папері та асфальті. Таку форму масових заходів активно використовують у літніх таборах відпочинку.

Айстопер (дослівно з англ. «той, що зупиняє очі») – поняття, що використовується в рекламній справі, основне призначення якого – привернути увагу. Сильним айстопером вважають колір, особливо яскравий, оскільки саме колір предмета людське око розрізняє найшвидше. Крім того, використовують різноманітні нестандартні або смішні зображення людей, тварин тощо. У

бібліотечній практиці айстопери – це об'єкти (живі й неживі), що привертають увагу користувачів, їх використовують, зокрема, при оформленні книжкових виставок.

Арт-простір (виставковий зал) – художня акція, що активно втілюється в реальний простір, який виступає арт-об'єктом, або є доповненням до нього.

Бенефіс – вистава на честь відомої цікавої особистості; захід, що влаштовується на честь людини (відомого письменника, читача, бібліотекаря).

Бенефіс книги – захід, присвячений літературному твору. **Бенефіс читаючої родини** – захід на честь сім'ї, що найбільше читає.

Бібліоасорті – захід з набором різноманітних тем і форм роботи.

Бібліо-глобус – захід, присвячений книгам про історію, культуру та традиції різних країн і народів, подорожі та мандрівників.

Бібліомікс (від англ. mix – «змішувати») – тематичний бібліографічний огляд, до якого включають різноманітні бібліотечні документи: книги, періодичні видання, відео-, кіно-, фоно-, фотодокументи, електронні видання, плакати, посилання на інформаційні ресурси тощо.

Бібліопікнік – акція, що найчастіше проводиться на свіжому повітрі в рамках літніх читань. Користувачам пропонують різноманітні книжкові «частування» з цікавими назвами. Іноді бібліотечний пікнік організовують і в приміщенні бібліотеки, потурбувавшись про створення відповідної атмосфери.

Бібліотечний десант – виїзна акція, котру організовують один чи кілька відділів бібліотеки для різних аудиторій, у різних закладах та установах (дитсадки, школи, парки). Мета – якомога більше розповісти про можливості бібліотеки, розкрити багатство її фонду, привабити нових користувачів.

Бібліотечний non-stop (від англ. non-stop – «безперервний», «безупинний») – формат проведення масового заходу, який триває 10–12 годин або й впродовж кількох днів, про що зазначається в його програмі. Захід може бути приурочений до якогось свята, проводитись у рамках Дня відкритих дверей тощо. При цьому бібліотека перетворюється на майданчик для

відкритого інтерактивного спілкування з цікавими людьми: письменниками, видавцями, творчими молодіжними колективами.

Бібліотечний флешмоб (також книжковий флешмоб, лібмоб) найчастіше має на меті інформування населення про роль сучасної бібліотеки в суспільстві, про нові можливості, котрі відтепер надають модернізовані бібліотеки; заохочення до читання, повернення уваги до неповторності книги як носія інформації.

Бібліофреш (від англ. fresh – «свіжий») – бібліографічний огляд книжкових новинок.

Бібліошоу – розважальний бібліотечний захід постановочного характеру, що, як правило, проводиться перед публікою, реальними чи потенційними користувачами бібліотеки, і розрахований на гучний зовнішній ефект.

Буккросинг (від англ. book – «книга», crossing – «рух») – рух книголюбів, що діють за принципом «прочитав – передай іншому». Вони цілеспрямовано залишають у спеціальних шафках чи на поличках у людних місцях (книгарні, кафе, вокзали, парки) прочитані книги, щоб інші могли їх почитати. Рух має свої правила. За таким обміном можна простежити в Інтернеті. Головна ідея – «відпустити» книжку в мандрівку світом, перетворюючи таким чином світ на відкриту бібліотеку. Зародився буккросинг в Америці. 21 квітня 2014 р. вперше відзначено Міжнародний день буккросингу.

Буктрейлер (від англ. book – «книга», trailer – «тягач», «причіп») – це короткий відеоролик (тривалістю до 3 хв.) за мотивами книги, що є сучасною формою реклами книги, засобом її просування, заохочення до читання. Основне його завдання – яскраво та образно розповісти про книгу, зацікавити, заінтригувати читача. Такі бібліотечні відеоролики знімаються як про сучасні книги, так і про ті, що стали літературною класикою.

Виставка-інсталяція – виставка, яка є просторовою композицією, створеною з різноманітних елементів: побутових предметів, промислових

виробів та матеріалів, природних об'єктів, фрагментів текстової й візуальної інформації.

Квест (від англ. quest – «пошук», «пошук пригод») – інтелектуально-динамічна гра, що поєднує спортивне орієнтування, розв'язування інтелектуальних завдань. Гра має тему, мету, певний алгоритм дій, якого потрібно дотримуватися, послідовно виконуючи заздалегідь підготовлені завдання. Гра як командна, так і для окремих гравців. **Бібліоквест** може передбачати: відгадування загадок з історії бібліотеки, міста (села); літературних загадок; пошук цитат у книгах; пошук на полицях зазначених книг та інші цікаві завдання. Вужче поняття – літературний квест. Це один із варіантів названої гри-пошуку, маршрут якої пов'язаний із сюжетом і героями тих чи інших літературних творів. Бібліоквест, літературний квест – це активні форми соціокультурної роботи, які сприяють розвитку навичок інформаційної діяльності та формуванню позитивного емоційного ставлення до бібліотеки та процесу читання.

Літературний аукціон – літературна гра, в якій копіюються правила справжніх аукціонів: виграє той, хто дав правильну та найповнішу відповідь на поставлене запитання останнім. У «торги» вступають знавці літературних творів. Для проведення гри необхідно заготовити книги для «продажу», а також питання для учасників аукціону. Наприклад, назвати книги, в назвах яких зустрічаються цифри, імена людей чи географічні назви.

Мотиватор (мотиваційний постер) – це поєднання зображення та тексту, що стимулює до дії, надихає на роботу над собою, на певні позитивні зміни у ставленні до світу та самого себе, змушує задуматися над важливими проблемами та поглянути на звичні речі з іншого боку. Мотиватори використовуються в бібліотеках, щоб надихати на читання, стимулювати до відвідування бібліотечних установ.

Прес-реліз – інформаційне повідомлення для преси, що містить новину про установу чи особу, яка видала прес-реліз, де викладено її ставлення до певної проблеми і передається для публікації в ЗМІ. Прес-реліз допомагає

інформувати ЗМІ про важливі події, що відбулися і є цікавими для висвітлення їх широкому загалу.

Пост-реліз – інформаційний матеріал, що публікується в ЗМІ відразу після проведених заходів. Пост-реліз може бути оформлений у вигляді статті чи фотозвіту, що супроводжується короткими чи розгорнутими коментарями. Часто пост-релізи розміщують в інтернеті. Є декілька вимог до їх написання. Пост-реліз повинен бути інформативним, читабельним, містити конкретні дати проведення заходів, імена, прізвища та посади основних дійових осіб, містити цитати з доповідей, якісні фото з коментарями. Адресувати пост-реліз в засоби масової інформації необхідно відразу після завершення заходу.

Творча лабораторія – захід з обміну досвідом, знаннями та вміннями в цікавій творчій формі.

Флешмоб (від англ. flash – «спалах», mob – «натовп») – заздалегідь спланована масова акція, зазвичай організована через Інтернет або за допомогою інших сучасних засобів комунікації, під час якої велика кількість людей оперативно збирається в громадському місці, протягом декількох хвилин виконує узгоджені дії і потім швидко розходиться.

Флешбук – книжковий флешмоб в Інтернеті. Це може бути розміщення фрагментів текстів видань у соціальних мережах, створення там само уривків з улюблених книг, ознайомлення з ними друзів і передплатників сторінки з наведенням цитат, ілюстрацій, особистих думок та іншої інформації.

Читацька академія – цикл заходів (уроків), присвячених навчанню користувачів основ інформаційної культури.

Завдяки інноваціям у читачів формується сприйняття бібліотеки, як важливої території для навчання, дозвілля і розвитку. Актуальний зміст, творчий підхід та нестандартні назви здатні привертати до себе увагу користувачів бібліотек.

ДИТЯЧІ БІБЛІОТЕКИ РЕГІОНУ В 2019 РОЦІ: ПЕРСПЕКТИВИ

ПЛАНУВАННЯ

Сучасний читач – не просто читач. Озброєний інформаційно-комунікаційними апаратами, він, як казали, багатостатник: одночасно читає, пише, слухає, говорить, приймає й розсилає повідомлення. І йому найбільше «любий» той, хто якнайкраще, якнайповніше, якнайшвидше здатен задовольняти його комплексні потреби. На такого читача бібліотекам і потрібно орієнтуватися, бо він становитиме найбільшу і найактивнішу частину тих, хто постійно працює з інформацією. І як фахівці ми розуміємо, що слід вибудовувати ланцюги формування і бібліотечного ресурсу, і якісного обслуговування. Неприпустимо забувати, що бібліотека існує не сама для себе. Вона – інституція, структура, яка приречена на обслуговування, і буде жити до тих пір, доки до неї люди масово звертатимуться за знаннями, інформацією, духовними цінностями. Саме бібліотека має змогу надати відвідувачам те, чого сьогодні не вистачає – радість живого спілкування.

Завдяки активній позиції бібліотек та громадських організацій у суспільстві значно зросла увага до дитячого читання. Сучасні дитячі бібліотеки розгортають нові проекти із залучення дітей до читання. Промоція читання – у нашому столітті інформаційного буму цей вираз актуальний як ніколи. Звичайно ж, батьки хочуть, щоб їхні діти навчилися не тільки читати, але й розмірковувати, фантазувати, співпереживати. Всьому цьому сприяє любов до книг.

Спрямовані на промоцію книги і читання всеукраїнські та обласні творчі акції, конкурси для дітей Чернігівщини, які проходять в обласній бібліотеці для дітей. Ми щиро вдячні працівникам дитячих бібліотек області за активну участь у конкурсах, творчих акціях.

Навесні цього року підбито підсумки *VIII обласного конкурсу літературної творчості «Хай весь світ дивують нині діти неньки України»*

(грудень 2017 р. – березень 2018 р.). На конкурс з усієї Чернігівщини надійшло 120 творчих робіт: віршів, казок, оповідань, літературних замальовок. Твори юних авторів були присвячені Україні, рідному краю, природі, дитинству. Переможцями у номінаціях «Проза» і «Поезія» стали юні читачі з Корюківського, Менського, Варвинського, Срібнянського, Бахмацького, Борзнянського, Городнянського, Козелецького, Коропського, Чернігівського районів і м. Прилуки.

У березні відбулося *обласне свято «Діти, що читають – майбутнє України» (у рамках Всеукраїнського конкурсу «Книгоманія – 2018»)*. Конкурс зібрав 24 учасників із 10 районів і 3 міст області. Переможцями стали: Дзюїна Олександра (Корюківський район) і Теплюк Вікторія (Бобровицький район). У травні діти-переможці з нашої області представляли Чернігівщину на XI Дитячому форумі у Львові на фестивалі дитячого читання «Книгоманія».

З 1 квітня по 1 вересня пройшов обласний тур **Всеукраїнського конкурсу проектів «Мої права – моє життя»**. Учасники конкурсу, індивідуальні та групові, кожної вікової категорії повинні були розробити проект, спрямований на соціалізацію, правову освіту дітей та виховання їхньої правової компетентності. До нас надійшли роботи-проекти з Семенівського, Прилуцького, Корюківського та Ніжинського районів. Відібрано до м. Києва дві роботи (індивідуальна та колективна) із Корюківського району.

Відбувся **Всеукраїнський конкурс-виставка дитячих малюнків «Сторінками книг Чингіза Айтматова»** (з 30 березня по 30 вересня – на обласному рівні, з 1 жовтня по 30 листопада – у м. Києві). На конкурс надсилалися творчі роботи дітей, в яких власноруч, без допомоги батьків, було зображено літературних героїв творів Ч. Айтматова. Надійшло 29 робіт з Городнянського, Прилуцького, Бобровицького і Корюківського районів та міст Ніжин, Н.-Сіверський, Прилуки. Обласним журі конкурсу було відібрано та надіслано до Києва шість творчих робіт у відповідних вікових категоріях. Приємною новиною стала перемога 11-річного Романа Черненка з міста Ніжин. 18 грудня у Національній бібліотеці для дітей за сприяння посольства Киргизії

в Україні відбудеться нагородження переможців, серед яких учасники з трьох областей – Чернігівської, Харківської, Сумської.

Відбувся **Всеукраїнський дитячий літературний конкурс «Творчі канікули»** (з 1 червня по 1 вересня – на обласному рівні, з 1 вересня по 30 вересня – у м. Києві). До Києва надіслано 5 робіт читачів з Чернігова і Прилук та Чернігівського і Корюківського районів.

2019 рік оголошено роком Китаю в Україні, роком французької мови, роком єдності України та відзначення 100-річчя з дня проголошення Акту возз'єднання УНР та ЗУНР (2018–2019), період з 2018 до 2027 року оголошено Десятиріччям української мови. Плануючи роботу бібліотек на 2019 рік, радимо особливу увагу приділяти формуванню громадянської позиції дітей, патріотичному й екологічному вихованню, правовому інформуванню молодого покоління, популяризації здорового способу життя серед дітей і підлітків.

У наступному 2019 році запрошуємо до співпраці в конкурсах:

- Обласний конкурс дитячої літературної творчості **«Хай весь світ дивують нині діти неньки України»** (жовтень 2018 – березень 2019).

- Обласне свято **«Діти, що читають – майбутнє України»** (у рамках Всеукраїнського конкурсу «Книгоманія – 2019», січень–квітень).

- Всеукраїнський екологічний конкурс дитячої творчості **«Майбутнє проросте з зернинки»** (січень–червень).

- Всеукраїнський дитячий літературний конкурс **«Творчі канікули»** (червень–вересень).

- Всеукраїнський конкурс есе **«Діти єднають Україну»** на честь 100-річчя з дня проголошення Акту возз'єднання УНР та ЗУНР (січень–квітень).

- Всеукраїнський конкурс **«Лідер читання»** (підбиття підсумків на базі Одеської ОБД ім. В. Катаєва, червень–вересень).

У вересні наступного року обласна бібліотека для дітей планує провести IV обласний конкурс професійної майстерності **«Бібліо-профі – 2019»** для бібліотекарів РДБ.

Упроваджуючи в життя цікаві проекти, забезпечуючи спілкування дітей з книгою, з авторами, залучаючи їх до книгочитання, ми створюємо не тільки культ книжки, а й перетворюємо читання з примусу на читання – життєву потребу, на читання-задоволення, читання-комунікацію. Адже інтелектуальною, духовно багатою та високорозвиненою нацією може бути тільки нація, що читає. Запрошуємо до подальшої співпраці бібліотеки області. Щиро вдячні директорам ЦБС за розуміння важливості і підтримку дитячого читання у бібліотечних закладах районів.

Латамарчук М. О.,

директор Чернігівської обласної бібліотеки для юнацтва

LIBRARY ART CENTER: СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО ТА БІБЛІОТЕКА

Комбінування функцій різних установ культури в межах однієї інстанції не є чимось новим. Утім, вдале й ефективно втілення усіх цих функцій водночас дійсно є рідкісним досягненням.

Проект бібліотечного арт-центру (Library Art Center) був розроблений Чернігівською обласною бібліотекою для юнацтва протягом червня–липня 2018 року. Спершу передбачалося створення мистецької платформи, яка надасть змогу митцям-початківцям Чернігова та області не тільки безкоштовно презентувати свої роботи громаді, але й удосконалювати свої навички шляхом активного діалогу на заняттях від колег-професіоналів. Зрештою за підтримки Українського Культурного Фонду з вересня відбувся стартап проекту Library Art Center (створення мистецької платформи для креативних ініціатив). Ключова ідея була розширена до більш широкого масштабу – налагодити діалог між митцями та глядачами загалом. Уже в межах цього напрямку відбувався початковий діалог «митець-митець». Це впроваджувалося шляхом створення заходу змішаного типу, який можна умовно назвати «майстер-клас». Завдяки поєднанню заняття, майстер-класу та елементів діалогу цей захід отримав надзвичайну популярність серед відвідувачів. Більшість подій, які відбувалися в межах Library Art Center, не були типовими і часто поєднували

елементи різних заходів, що дозволило досягти максимальної інтерактивності. Базова основа цього проекту – бібліотека. Це дозволило максимально розкрити навчальну сторону початкової концепції, завдяки забезпеченню необхідним матеріально-технічним інструментарієм (книги, комп'ютери тощо). В результаті середньостатистичний відвідувач зміг не тільки провести дозвілля в межах бібліотеки, але й сам створити своєрідний культурний продукт.

Під час стартапу проекту відбулися виставки молодих художників:

- члена Національної спілки художників України Євгена Шаповалова «Світи Євгена Шаповалова»;
- Сергія Тонканова «Рух по дотичній»;
- Юрія Присяжного «Погляд на світ».

Родзинкою проекту стали майстер-класи для молоді (арт-штудії) від професійних художників. Головними відмінностями цього проекту від звичайних проведення художніх майстер-класів в установах культури є: некомерційність, систематичність контенту і ставка на практичну доцільність отриманих на виході знань. Це означає, що відвідувач Library Art Center може розраховувати не тільки на отримання естетичного задоволення від виставок чи інших заходів, але й максимально зрозуміти представлене мистецтво до рівня його практичного переосмислення. Глядач може не тільки подивитись, але й поспілкуватися з митцем, навчитися у нього базових елементів художньої техніки, спробувати себе у ролі самостійного майстра, врешті самому провести персональну виставку. Подібний цикл дозволить у перспективі не тільки виховати і підтримати нові генерації митців, але й надати незахищеним верствам населення необхідне практичне дозвілля. Загалом у рамках стартапу було проведено 11 арт-штудій (майстер-клас від Євгена Шаповалова «Основи роботи з пастеллю», арт-штудія від Сергія Токанова «Олійний живопис: основи техніки», арт-штудія від Юрія Присяжного «Майстер-клас з акварелі» тощо).

Інтерактивні лекції з історії мистецтва, театру, які були проведені під час стартапу, довели, що Library Art Center дійсно став відкритим майданчиком для

всіх зацікавлених у мистецтві. Так, заплановані лекції з історії мистецтва були доповнені лекціями з історії театру. Це стало можливим завдяки партнерським відносинам з театральною студією «АмаТеа», які виникли під час реалізації проекту.

Активне проведення зустрічей в АРТ-салоні (розповіді про життя художників та перегляд кінострічок про них), арт-годин (відеорозповіді, відеопрезентації з тематичними оглядами літератури) під час стартапу проекту дозволили сформувати постійну аудиторію зацікавлену в подібному саморозвитку.

Екскурсійні відвідування художніх галерей та музеїв м. Києва з метою ознайомлення з сучасним українським мистецтвом Чернігова для учнів Чернігівської загальноосвітньої школи-інтернату I-III ступеня та учнів ЗСШФМП № 12 стали реальною можливістю розширити свій світогляд для подальшого самовдосконалення та підвищення свого духовного потенціалу.

Таким чином, проект Library Art Center реалізовував та надалі реалізовуватиме концепцію «мистецтво для всіх». У перспективі найближчого року ця мистецька платформа зможе стати ключовим центром у справі розвитку місцевого дискурсу культури в Чернігові та регіоні. Це здійснюватиметься шляхом не тільки постійного покращення якості заходів та вихідного культурного продукту, але й розширенням взаємодії з іншими мистецькими осередками області та України.

Шурубенко О. Ф.,

бібліотекар науково-методичного відділу

Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК

Виклики сьогодення, породжені перебігом реформ в Україні, а найперше здійсненням реформи децентралізації влади та створенням спроможних ОТГ, вимагають від бібліотек освоювати нові напрями діяльності. Особливого

значення в інформаційній діяльності бібліотек набуває проектна діяльність. Сьогодні вже немає потреби доводити, наскільки важлива для бібліотек участь у різних професійних і грантових конкурсах, проектах, адже у ракурсі останнього десятиліття проектна діяльність стала рушійною силою для розвитку чималої кількості бібліотек України, сприяла впровадженню в їхню діяльність нових інформаційних технологій, створенню центрів вільного доступу до офіційної інформації, запровадженню нових бібліотечних послуг з доступом до мережі Інтернет.

Для бібліотек проектна діяльність – це можливість одержати додаткове фінансування та підвищити якість матеріально-технічної бази бібліотеки; активізувати творчу діяльність та підвищити професійний рівень персоналу; популяризувати та рекламувати електронні ресурси бібліотеки; розробити нові інформаційні послуги для користувачів та вивчити динаміку їхніх інформаційних потреб.

Пошук джерел позабюджетного фінансування вимагає значних витрат часу, ресурсів та знань. Особливу увагу бібліотечні фахівці приділяють роботі з благодійними фондами й організаціями, що на конкурсних засадах фінансують певні проекти або програми.

Загалом проектна діяльність – творча за своєю суттю, тому бібліотекарі у процесі своєї роботи мають обрати той різновид творчого проекту, який допоможе максимально розв'язати обрану проблему.

У бібліотечній практиці реалізуються проекти різні за масштабами, змістом, спрямуванням, терміном реалізації.

Але треба розуміти, що конкурс є конкурс – і щастить не всім, і не відразу. Разом з тим, справа не тільки в участі, а і в умінні писати проект. Таке вміння формується поступово. Створення проекту – робота дуже копітка. Вона вимагає досить високої кваліфікації його авторів, ретельності як у визначенні стратегічної основи – теми проекту, так і в таких її деталях, як матеріально-технічне і фінансове обґрунтування.

Перш за все, проект починається з осмислення ідеї, визначення спрямованості, осіб або установ, які отримають користь від його реалізації. При визначенні ідеї проекту важливо пам'ятати, що проект пишеться та реалізується не тільки для бібліотеки, щоб полегшити роботу бібліотекарів, не лише для того, щоб замінити державне фінансування бібліотечної діяльності, а й для реалізації суспільно важливого завдання для того, щоб покращити доступ читачів до інформації та культурного надбання.

Допомогти бібліотечному фахівцю в організації проектної діяльності, а саме: у постановці проблеми, формулюванні мети, написанні окремих складових проекту можуть методичні рекомендації:

1. Презентація «Написання проектів для отримання грантів. Рекомендації для бібліотекарів» кандидата педагогічних наук, заслуженого працівника культури України, директора Центру інформаційних ресурсів Посольства США в Україні Валентини Степанівни Пашкової.

Режим доступу до презентації: <https://svitppt.com.ua/rizne/napisannya-proektiv-dlya-otrimannya-grantiv-rekomendacii-dlya-bibliotekariv.html>

У презентації Валентина Степанівна розкриває початкові етапи підготовки до написання проекту; акцентує увагу на тому, що може привабити фонд; деталізує опис проекту (загальна інформація, вступ, опис проблеми, мета та завдання проекту, методи реалізації, оцінка результатів та ходу роботи, можливості подальшого фінансування, кошторис, додатки).

2. Презентація «Проектна діяльність і програмно-цільове планування в практиці роботи бібліотек» завідувачки відділу наукової організації і методики бібліотечної роботи Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки Ірина Євгенівни Луньової.

Режим доступу до презентації: <https://www.slideshare.net/olenabashun/ss-10201523>

Ірина Євгенівна надає поради щодо правильного формулювання ідеї, теми, мети та задач проекту; щодо пошуку потенційних джерел фінансування; оформлення заявки; роботи над власне проектом.

Крім того, рекомендації щодо написання проектів можна знайти на різних урядових сайтах, на сайтах громадських організацій.

Де ж знайти інформацію про проекти? Розглянемо кілька онлайн-ресурсів:

1. Український культурний фонд (УКФ)

Режим доступу до сайту: <https://ucf.in.ua/>

Це державна установа, створена у 2017 році з метою сприяння розвитку національної культури та мистецтва в державі, забезпечення сприятливих умов для розвитку інтелектуального та духовного потенціалу особистості і суспільства, широкого доступу громадян до національного культурного надбання, підтримки культурного розмаїття та інтеграції української культури у світовий культурний простір. Діяльність фонду, згідно з чинним законодавством, спрямовується та координується Міністерством культури України.

Основними завданнями УКФ є:

- Сприяння реалізації державної політики у сферах культури та мистецтв, розвиткові сучасних напрямів культурної і мистецької діяльності, виробленню конкурентоспроможного на світовому ринку національного культурного продукту.
- Підтримка мистецьких дебютів, стимулювання творчої праці діячів культури і мистецтва, зокрема молодих митців.
- Популяризація української культури та мистецтв, формування позитивного іміджу України у світі.
- Задоволення культурних потреб громадян України, які проживають за кордоном.
- Експертний відбір, фінансування та моніторинг виконання проектів, реалізація яких забезпечується за підтримки Українського культурного фонду.
- Сприяння збереженню, актуалізації і популяризації національного культурного надбання.
- Підтримка культурних та інформаційних програм міжнародного співробітництва.

- Підтримка культурних проектів української діаспори.

Партнерами фонду є Міністерство культури України, Global Ukraine, Міжнародний фонд «Відродження», Інститут Адама Міцкевича, Представництво Cannes Lions в Україні.

У конкурсі проектів можуть брати участь:

- Юридичні особи всіх форм власності, зареєстровані на території України не менше, ніж два роки до початку конкурсу і мають досвід реалізації проектів.

- Об'єднані територіальні громади, зокрема й новостворені.

- Фізичні особи-підприємці.

- Органи місцевого самоврядування.

УКФ визначив наступні пріоритети на 2018 рік (проектна заявка може відповідати лише одному пріоритету):

1. Підтримка культурних проектів на етапі їх концептуалізації, підготовки, препродакшену.
2. Сприяння проведенню аналітичної і дослідницької діяльності у сфері культури і мистецтв.
3. Сприяння впровадженню інновацій, цифрових технологій та діджиталізації у сфері культури і мистецтв.
4. Підтримка розвитку молодих митців та сприяння реалізації культурних і мистецьких дебютів, зокрема сприяння професійному зростанню творчо обдарованих дітей та молоді.
5. Підтримка інклюзії у сфері культури та мистецтв, розширення аудиторії через залучення різних вікових та соціальних груп.
6. Забезпечення міжсекторальної співпраці та налагодження культурного діалогу між регіонами з метою розвитку громад, сприяння креативному розвитку малих територій України.
7. Залучення міжнародних партнерів до реалізації спільних ініціатив та спільне фінансування культурних проектів, зокрема проектів, підтриманих у рамках програми «Креативна Європа» або іншими програмами ЄС.

8. Сприяння презентації української культури і мистецтв за кордоном, зокрема на міжнародних заходах та виставках.
9. Сприяння розробці електронного інформаційного ресурсу культурної спадщини і культурних цінностей та впровадження сучасних інформаційних технологій у сферу музейної діяльності і культурної спадщини.
10. Сприяння розвитку освітніх ініціатив у сфері культури та мистецтв, зокрема креативних індустрій, спрямованих на підтримку закладів мистецької освіти, підготовку і перепідготовку кадрів.
11. Забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.
12. Сприяння збереженню культурного розмаїття.

Пропонує УКФ проекти **трьох видів:**

- Індивідуальні національні проекти
- Проекти національного партнерства
- Проекти міжнародного партнерства

3 березня 2018 року розпочали роботу з підготовки конкурсів мистецько-культурних проектів за участю представників культурної спільноти зі всієї України. Під час двох стратегічних сесій, у яких взяло участь близько 150 експертів у галузі культури, спільними зусиллями було напрацьовано критерії по відборі конкурсних проектів від грантоотримувачів та узгоджені напрямки конкурсів. У липні 2018 року завершився прийом проектних заявок та розпочалася обробка результатів. Загалом на конкурси надійшло 716 проектних заявок. 522 з них пройшли технічний відбір, і лише 380 подолали 70-бальний бар'єр за оцінками експертів (16 – проекти міжнародної співпраці, 49 – проекти національної співпраці та 315 – індивідуальні проекти). Подання заявки на конкурс відбувається двома шляхами: через онлайн кабінет і шляхом надсилання паперових документів на поштову адресу Українського культурного фонду.

Серед переможців у індивідуальних проектах є наступні бібліотеки:

Одеська обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. С. Грушевського – «Безмежність української книги» – виїзний зональний фестиваль української книги (167 788 грн).

Одеська національна наукова бібліотека – «Старовинна гравюра – культурна спадщина України» (239 902 грн). В Одеській національній науковій бібліотеці створили електронний ресурс, який у режимі 24/7 презентуватиме оцифровані вітчизняні та західноєвропейські гравюри XVII–XIX ст. Їх у музеї зберігається велика колекція, тож проект «Старовинна гравюра – культурна спадщина України» пропонує, по-перше, зробити гравюри загальнодоступними, а по-друге, популяризувати їх як вид мистецтва.

Обласна бібліотека для дітей Житомирської обласної ради – I Бібліотечний форум Житомирщини – 2018 (79 091 грн).

Стартував проект 27 вересня. У програмі заходу проведення круглих столів та панельних дискусій, присвячених промоції книги і читання, специфіці роботи українських бібліотек в умовах децентралізації, новому співробітництву між культурно-просвітницькими, музейними, архівними й освітніми закладами.

Херсонська обласна бібліотека для дітей імені Дніпрові Чайки Херсонської обласної ради – «БібліоКемп лідерів читання» (260 884 грн).

До 28 вересня в бібліотеці тривали зустрічі найкращих читачів України – фіналістів Всеукраїнського конкурсу «Лідер читання». Протягом трьох днів діти і бібліотекарі працювали за насиченою програмою «БібліоКемпу» – пізнавальні ігри, майстер-класи, зустрічі та автограф-сесії з письменниками, козацькі розваги, нагородження переможців I Всеукраїнського конкурсу «Лідер читання».

Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олеся Гончара – «Говоримо українською. Читаємо українське» (264 480 грн).

Рівненська обласна бібліотека для дітей – «Маловідомі архітектурні пам'ятки Рівного» (100 180 грн).

Павлоградська МЦБС – «ТОНлайн студія Рірка» (169 206 грн).

Дружківська міська центральна бібліотека ім. Лесі Українки – АРТ-майстерня «Лабораторія Дитячих Мрій» (58 722 грн).

Чернігівська обласна бібліотека для юнацтва – Library Art Center (створення мистецької платформи для креативних ініціаторів) (70 264 грн).

Прикладом співпраці бібліотеки і театру стала театральна вистава-променад «Діалоги» від команди UZANVATI. Проект реалізований одночасно у двох місцях: у Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого в Києві (10 листопада) та в Одеській національній науковій бібліотеці (30 листопада).

Вистава-променад «Діалоги» – це інноваційна постановка, що створює ефект присутності, заглиблення глядача у сюжет вистави, де він є повноцінним учасником дії. У імерсійній виставі немає глядацького залу в традиційному значенні. Дія вистави відбувається одночасно в різних локаціях, а глядачу надається більш активна роль.

2. Ресурсний центр гурт

Режим доступу до сайту: <https://gurt.org.ua/vacancies/>

ГУРТ – провідний національний центр суспільної інформації та експертизи. Бере активну участь у демократичних суспільних перетвореннях в Україні, використовуючи та розвиваючи потенціал інститутів громадського суспільства.

У рубриках «Новини» – «Гранти» є перелік проектів та конкурсів.

3. Блог Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого

Режим доступу до блогу: <http://oth.nplu.org/?paged=2>

Блог був створений у рамках нового проекту Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого «Публічна бібліотека об'єднаної територіальної громади». Ключове завдання блогу – створення можливості для взаємозбагачення бібліотек ОТГ через обмін найкращими практиками та сприяння якісним змінам у бібліотечній сфері України.

На блозі висвітлюється проектна діяльність бібліотек України, також є оголошення щодо участі у нових проектах.

4. УБА (Українська бібліотечна асоціація)

Режим доступу до сайту: <https://ula.org.ua/255-programi-proekti>

У рубриці «Програми. Проекти» є інформація про проекти Української бібліотечної асоціації.

Янголь І. М.,

директор Куликівської ЦБС

ПРІОРИТЕТИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ БІБЛІОТЕК КУЛИКІВСЬКОЇ ЦБС: ВИДАТНІ ОСОБИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЧАСУ

Краєзнавча бібліотечна діяльність – одна з унікальних сфер діяльності, яка відрізняє місцеві публічні бібліотеки від інших бібліотек, надає їм місцевого колориту, регіональної специфіки. Бібліотечні працівники усвідомлюють, що в сучасних умовах, коли бібліотеки фактично борються за виживання, краєзнавча робота може стати тим необхідним фундаментом, який приверне до бібліотек більше читачів і згуртує навколо себе національно свідому громадськість.

Ідея про збереження історичного минулого через особистості прийшла працівникам центральної районної бібліотеки, коли вирішували, що нового і цікавого для жителів громади подати на найближчу виставку. Вирішили працювати безпосередньо з колишніми керівниками підприємств, установ, організацій усіх часів за весь період існування Куликівського району та їхніми сім'ями. Так, світ побачили перші 26 папок про долі непересічних особистостей, людей авторитетних, які все життя мали активну життєву позицію. Ми поєднали їх спільною назвою – «Під їх керівництвом творилась історія Куликівщини». Працівники бібліотеки відвідували вдома колишніх керівників та їхні сім'ї, збирали фотографії, просили написати автобіографії, згадки про минуле тощо. Старі фотографії збільшували до формату А4, робили підписи. Про керівників, яких немає з нами, просили писати відгуки їхніх дітей та близьких. З сукупності назбираного вийшло, що кожна папка вмістить: портретне фото, фото в родинному колі, з трудовим колективом та під час

важливої для людини події; автобіографію або відгук представника родини; вірші та навіть малюнки. Коли збирали матеріал, на думку спадало, що саме радянський період історії розвитку району підсвідомо «обходить стороною». І наші матеріали, фотодокументи є унікальними у плані погляду на цей період з боку окремої особистості.

Перша виставка, присвячена Дню Незалежності України, привернула інтерес найбільшої кількості людей, призвела ефект «вибуху». Біля папок скупчилося стільки родичів, близьких і знайомих!.. Це було неймовірно. Після цього з'явилися охочі, які пропонували бібліотекарям матеріали з власних сімейних архівів. До виставки «Під їх керівництвом творилась історія Куликівщини» додали пересувні стенди «Куликівка: як це було – в світлинах»: на кожному містилися фотоматеріали історичних періодів, важливих для розбудови селища.

Зібраний матеріал зберігається в центральній районній бібліотеці, доповнюється, формуються нові папки. Колишні керівники та члени їхніх сімей приходять до нас, щоби ці матеріали переглянути. Приїзять краєзнавці, колишні журналісти, щоб взяти інформацію для власних творів, історичних нарисів. Микола Будлянський, колишній журналіст газети «Деснянська правда», збирає матеріал для власного дослідження, використовуючи саме наші папки.

Окрім вищевказаного, бібліотеки Куликівської ЦБС під час проведення загальних зборів громадян та творчих звітів сіл представляють краєзнавчі виставки під назвами «Стара фотографія розповідає», «Історія села в світлинах», де, крім фото, містяться тематичні папки-теки, книги місцевих авторів, відомих земляків, документи про район і область, буклети, зокрема надруковані самостійно.

Проводиться робота зі створення постійних краєзнавчих світлиць – окремих кімнат. Такі вже діють в Авдіївці, Грабівці, Вершиновій Муравійці, Хибалівці, Салтиковій Дівиці. Працівники бібліотек зібрали предмети

старовинного вжитку, старі вишиванки, рушники тощо, намагаючись відродити оселю, характерну для кожного окремого села.

Сьогодні ми продовжуємо пошукову краєзнавчу роботу, пам'ятаючи, що історію творять особистості. Цей напрямок у непрості часи входження в громаду відіграє ключову роль у перетворенні бібліотеки в сучасний центр інформації і комунікацій.

Єкименко О. Є.,

директор Ніжинської міської ЦБС

ГРОМАДСЬКИЙ БЮДЖЕТ: ВІД ІДЕЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ

Ще в 1989 році у світі вперше був застосований інструмент громадського бюджетування. Батьківщиною так званого «бюджету участі» стала Бразилія. Сьогодні ця ініціатива розповсюджена у багатьох країнах. З 2016 року коштами громадського бюджету має можливість скористатись і ніжинська громада.

У квітні 2017 року до участі в конкурсі проектних заявок за кошти громадського бюджету долучився колектив Ніжинської центральної міської бібліотеки. В багатьох європейських країнах та регіонах України все більшої популярності серед населення набувають креатив-території, які створюються при бібліотечних закладах. Враховуючи те, що бібліотека є відкритою публічною установою, яка орієнтована на задоволення культурних та інформаційних очікувань громади і також є майданчиком для спілкування, обміну думками та ідеями, бібліотекарі запропонували проект зі створення бібліотечної креатив-території «ART & INFO: III-й поверх». Кошторис проекту склав 75 620 грн. За результатами голосування наш проект набрав майже 300 голосів, за що ми дуже дякуємо нашим читачам та організаціям-партнерам з якими співпрацюємо багато років. Реалізація нашого проекту передбачала облаштування тематичних зон: медіа-простору та арт-салону.

Мета медіа-простору – забезпечити вільний доступ громадян до потрібної інформації за допомогою медіа-ресурсів та стати місцем для проведення публічних заходів (презентації виставок, книг, проведення тренінгів, перегляд

фільмів, скайп-спілкування тощо). Мета арт-салону – всебічне розкриття творчих, дослідницьких, комунікативних, культурологічних здібностей мешканців Ніжина за допомогою проведення майстер-класів з різних видів творчості та презентації їх виробів.

Ми вже маємо певні результати. За надані кошти в Інтернет-центр бібліотеки було придбано 2 сучасних комп'ютери. Відвідувачі бібліотеки тепер можуть замовити не лише чорно-білі, а й кольорові зображення завдяки новому кольоровому принтеру. А учасники освітнього клубу з вивчення англійської мови отримали якісне та чітке зображення навчальних фільмів за допомогою нового ноутбука та проектора. Шанувальникам світової та української літератури ми пропонуємо ряд аудіокниг, якими можуть скористатись і люди з вадами зору.

За час реалізації проекту в межах медіа-салону проведено навчання-тренінг з бібліотечної журналістики, тренінг спільно з ГО «Ліга старшокласників», організовано перегляд документального фільму в рамках акції «16 днів проти насилля», відбулася презентація поетичної збірки та інші заходи. У арт-салоні облаштовано чудову виставку вишитих картин та українських старожитностей з домашніх колекцій ніжинців. Звичайно, що робота над реалізацією нашого проекту не завершена, адже попереду ще багато планів. Хочеться зазначити, що діяльність колективу центральної бібліотеки направлена не лише на надання якісних послуг, а й на те, щоб наші відвідувачі отримували гарні та позитивні емоції.

Коса Н. С.,

редактор Чернігівської РБ

УЧАСТЬ БІБЛІОТЕК ЧЕРНІГІВСЬКОГО РАЙОНУ У ВИДАВНИЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Нещодавно вийшло друком чергове (п'яте) видання про земляків Чернігівського району. Передували йому, починаючи з 2012 року, дві частини «Літопису доль та днів минулих», книга «Борись в ім'я честі» про учасників

АТО – жителів Чернігівського району, «Долі обпалені Чорнобилем» – книга до 30-річчя від дня Чорнобильської трагедії, «Лицарі воїнської доблесті».

Останньою з'явилася книга «Реабілітовані історією: Чернігівський район». Над виданням працювало понад 40 дослідників. Це історики, краєзнавці, вчителі, бібліотекарі та небайдужі жителі Чернігівського району. Вивчалися матеріали архівів СБУ, Державного архіву Чернігівської області. Бібліотекарі збирали та систематизували спогади земляків. Основою книги стали списки реабілітованих по сільських радах та громадах, що раніше були опубліковані у п'ятому томі видання «Реабілітовані історією. Чернігівська область» та в районній газеті «Шляхом комунізму». Це понад 1000 імен. За кожним з них стоїть непроста історія, чиясь загублена доля.

Матеріали у нашому виданні структуровані за громадами та сільськими радами. Перша частина книги вміщує списки реабілітованих, друга – має умовну назву «Мовою документів» і містить статті, що раніше були опубліковані у виданні «Реабілітовані історією», архівні документи зі справ репресованих, які наші дослідники встигли опрацювати, публікації з газет. Третя частина включає спогади земляків або родичів, які записали бібліотекарі.

Книга «Реабілітовані історією: Чернігівський район» вийшла до 95-ї річниці утворення Чернігівського району. Ця подія – це конкретна справа у дослідженні нашого минулого, нашої історії, доль наших земляків. На жаль, це лише маленька частина того, що можна зробити. Неможливо вмістити навіть на 712 сторінках книги долі всіх жертв тоталітарного режиму. Ще не всі справи досліджені, не всі спогади зібрані, не всі матеріали опубліковані... Але для тих, кого це питання зачепило і хто матиме бажання продовжити дослідження такої болючої й важливої теми початок покладено.